

Tartalom

L. ÉVFOLYAM, 7. SZÁM

1996. JÚLIUS

JUNG KÁROLY: Magyarázat; Kinek a Léthe?; Hajlékom, absíd, absíd!; Könnyű szél, dallam; Szerelem; Aber nicht so einfach	3
HATÁR GYÓZÓ: Húrtalan költő (Pótlás Theophrasztosz Karaktereihez); Boltos; A bátor Meditátor; Bagoly	8
GRENDÉL LAJOS: És eljön az országa (Regényrészlet) ...	13
TATÁR SÁNDOR: Epitáfium egy (legalább közemberi) lelkiismeretre; „Embernek lenni”	20
KABDEBÓ TAMÁS: K2	22
KISS BENEDEK: Hó alól fű; Szemét-király; Bánatúzó	26
KÁLNAY ADÉL: Háborús történet (4. A szökés)	29
Legenda Kassák Lajosról (Összegyűjtötte: ALBERT ZSUZSA)	42

NÉZŐ

GÁLL ERNŐ: A „román jelenség” enciklopédikus kutatója	54
LÓKÖS ISTVÁN: A magyarság a modern lengyel irodalomban (1919-1989) (Jegyzet D. Molnár István könyvéről)	59

ÖRÖKSÉG

GAJDÓ TAMÁS: Ex libris dr. Lugosi Döme (Juhász Gyula ismeretlen írásai a szegedi Színházi Újságban)	62

KRITIKA

PÉTER LÁSZLÓ: Tíz írás Fülep Lajosról (Tüskés Tibor tanulmánygyűjteménye)	65
MONOSTORI IMRE: Tüskés Tibor és a „Jelenkor”	68
OROSZ LÁSZLÓ: Sütő József: Századok lelke	71
FERENCZI LÁSZLÓ: Szigeti Lajos Sándor: Modern hagyomány (Motívumok és költői magatartásformák a huszadik századi magyar irodalomban)	74
GÖRÖMBEI ANDRÁS: Tóth H. Zsolt: Széttaposott ösvény (Karácsony Benő élete és műve)	76
VASY GÉZA: Életöröm és elmúlástudat (Kiss Benedek új versei)	80
SZEPESI ATTILA: Magyar Carmina Burana (Pintér Lajos: Ezredfordulóponton)	84
KELEMEN ZOLTÁN: Múlандó emlékmű az időnek (Bogdán László: Az erdélyi kertmozi)	87
FABULYA ANDREA: Talpalatnyi Ithaka (Jánosházy György: Innen semerre című kötetéről)	89

MŰVÉSZET

JÓZSA T. ISTVÁN: A kép pillanata (Miklosovits László Arany-illusztrációiról)	94
OLASZ SÁNDOR: Annus József és a Tiszatáj	96

Szerkesztői asztal a belső borítón

ILLUSZTRÁCIÓ

MIKLOSOVITS LÁSZLÓ Arany-illusztrációiból a 12., 21., 28., 41., 53., 61. és a 64. oldalon

ÖRÖKSÉG

GAJDÓ TAMÁS

Ex libris dr. Lugosi Döme

JUHÁSZ GYULA ISMERETLEN ÍRÁSAI A SZEGEDI SZÍNHÁZI ÚJSÁGBAN

A régi magyar irodalomban megszokott ez a mondat: a mű elveszett, vagy példányai lappanganak. Bármilyen furcsa, ezt a mondatot többször le kell írni a huszadik századi magyar irodalomról szólva. S nem csupán az elfeledett, a kisebb tehetségű, kisebb hatású költők és írók esetében. Nemcsak azok az írások veszttek el, amelyeket a történelem sodrában nehéz volt megőrizni. Hihetetlenül hangzik, de igaz: a szegedi Színházi Újság teljes 15. évfolyamát, amely az 1922–23. színi évadot kísérte, s amely Juhász Gyulának számos írását tartalmazza – nem ismerjük.

Most előkerült ebből a ritkaságból egy kötetnyi. A tulajdonosi bejegyzések sorrendjét nehéz megállapítani. Egy biztos: Lugosi Döme, szegedi ügyvéd és színháztörténet-író könyvtárából való.

A színházi lapok, jellegüknel fogva, eleve pusztulásra vannak ítélve. Olyan művészetekhez kapcsolódnak, amely csak a jelenben létezik. A színházi újság, amely a színlapból sarjadt, az előadás hirdetésével, a szereposztással, a darab tartalmával, a legfrissebb hírekkel, pletykákkal, érdekességekkel egyetlen estére szól, s másnap már senkit sem érdekelt. A hirdető azonban, aki fenntartotta a kiadványt, azt szerette volna, ha az emberek otthon is forgatják a lapot, s az nem kerül azonnal a papírkosárba. Szívesen fizetett tehát irodalomért, amit olvasgatni lehet: versért, esszéért, színes írásokért. A művészetbarátok hazavitték a színházi este emlékét, hiszen alaposabban csak otthon tudták áttanulmányozni. S amikor Juhász Gyula *Hermia* című versének végére értek, megtudták, hogy kalapokat, fehérneműket, kötött szövetárukat óriási választékban Fischernél, a Kölcsey utca 4. szám alatt lehet vásárolni.

Ennek ellenére, még a nagyobb városokban készült, tehát nagyobb példányszámú kiadott színházi periodikákból is rengeteg hiányzik a hazai közgyűjteményekből.

Még Lugosi Döme sem tudta valamennyit megőrizni. Talán csak azokat a számkat tette el, amelyben – így vagy úgy – ő is szerepelt. 1923. március 9-én mutatták be ugyan Fichtner (Figedy) Sándorral írt operettjét, a *Bergengóciát*. Az erről szóló híreket gondosan be is jelölte. De a Színházi Újság több cikket is közölt Lugositól, aki még a névtelenül megjelent írása alá is odakanyarította lila tintával nevét.

Ma már nehéz lenne eldönteni, hogy Lugosi Döme hiúságból vagy színház- és helytörténeti, bibliográfusi elhivatottságból köttette be a lapokat. Egy biztos: neki köszönhetjük, hogy megismertük Juhász Gyula *Hetet egy csapásra* (1923. április 28.), *A nagy színpad* (1923. május 5.), *Tapsoljatok!* (1923. május 12.), *Ó bajadérem!* (1923. május 26.) című, Gyula álneven írt cikkét; és a színházi szonettek eddig ismeretlen darabját, *A komikust* (1923. április 28.).

De kiderült az is, hogy Juhász itt is megjelentette *A kis Petőfi Szegeden* címmel először 1911-ben publikált „hiteles feljegyzések” után készített írását (1923. jan. 13.). Lugosi Döme jóvoltából még azt is megtudtuk, hogy a bibliográfiák eddigi leírásaival szemben Szegeden, a jubileumi évfolyamban összesen 35 alkalommal jelent meg a Színházi Újság.

Sajnos hiányzik a kötetből az 1923. április 19-én kiadott Juhász Gyula-émlékszám. Ne legyünk azonban telhetetlenek: egyszer majd csak előkerül az is. Addig élvezzük Juhász Gyula most megtalált műveit!*

JUHÁSZ GYULA

A komikus

A SZÍNHÁZI SZONETTEKBŐL

*Az öltözőben ül: most festi arcát,
Orrát pirosra és képét fehérre.
Nagy, borzas üstököt nyom a fejére,
Mélyből hátul kivillog a kopaszság.*

*A tört tükörből ránéz egy keserves
És mulatságos arc, mely idegen.
Berreg a csengő éles ridegen,
Mellette toporzékol a szerelmes.*

*Ő színre lép. A mélyből és magasból
Vad taps riad, mint zápor a tetőn,
Ő meghajol, s fürgén előre jön.*

*A háziúr is mosolyogva tapsol,
S mellette gukkerez becses neje.
Ő arra gondol: holnap elseje!*

Tapsoljatok!**

mondotta a római komédiaíró utasítása szerint a római histrió a darab végén, és még Shakespeare néhány vígjátékának befejezése (például a *Szentivánéji álomban*: „Fel, tapsra hát!”) is nyilván mutatja, hogy a tetszésnek és a sikernek ezt a zenéjét a régi játékosok és alakosok se vetették meg, sőt egyenesen fölhívták a nagyérdemű közönséget, hogy ne sajnálja a tenyerét, és használja egészséggel.

* Mindkét írás szövegét a mai helyesírás szabályai szerint közlöm. A *Tapsoljatok!* című cikk nyilvánvaló sajtóhibáját (római a histrió) kijavítottam; eredeti bekezdéseit megtartottam. (G. T.)

** A „Tapsoljatok!” c. írást Juhász Gyula ugyanazon a napon egy másik szegedi újságban is közölte. Erről a kritikai kiadás 7. kötete is említést tesz, a szöveget azonban nem közli. (A szerk.)

Hiszen azt meg Arany János hirdeti nagy bölcsen, hogy: a mozgás nem árt, ennélfogva kár lenne azt a kis tapsot sajnálni, ami ingyen jár, még csak vigalmi adót sem kell fizetni utána.

A taps olyan a színésznek, mint a balsam a betegnek, mint flastrom a sebnek, mint az eső a veteménynek. A tapstól él a színész, és hónap végén kizárólag ebből él. De a tapsnak is megvan a maga etikettje vagy higiénája, és ezt mostanában nem igen tudják, vagy nem nagyon akarják betartani. Már pedig a taps, amely fölöslegesen vagy érdemtelenül jár, olyan, mint a hamis pénz, rontja a hitelt és a valutát. A közönség egy része túlságosan fukarkodik az elismerésnek ezzel az olcsó, de kiadós fajtájával, egy másik része pedig olyan pazar tékozlással bánik vele, mint a háborúban a municióval. Mire való például egy kóristát zajos tapsokkal üdvözölni, mert az véletlenül valami magasrangú idegen tiszt uniformisában jelentkezik a színen? Mire jó mindenáron háromszor ismételtetni meg egy táncot, amikor nyilvánvaló, hogy a szegény táncos már halálra fáradt, és egyszer valahára vacsorázni is szeretne még? Miért is kell lábakkal dobogni, mikor a vasfüggöny máris kivilágosodott, és az imádott művész nő okvetlenül nem mulasztja el, hogy megjelenjék a vasajtóban az édes, aranyos publikum előtt? Ellenben miért kell a páholyok és földszint nagyérdemű urainak és hölgyeinek olyan semleges magatartást (hogy ne mondjam, ellenségeset) tanúsítania a tetszés legegyszerűbb jeleivel szemben is? Ne gondolja senki, hogy az előkelő dolog, nem tapsolni, esetleg hátat fordítani a hajlongó színészeknek.

Meg kellene már írni a színházi tetszés és nemtetszés kiskatéját, és ebben a legelső paragrafus bizonyára így szólna:

Megfelelő formában mindenkinek joga van tetszését nyilvánítani. Utóvégre vagy van demokrácia, vagy nincsen! És ha van, hát miért ne legyen?

Szóval: tapsoljatok!

Gyala

ÓSZIKÉK